

به نام حق

مهارت نوشتن در آموزش
(جمله سازی)

آموزش جمله سازی

انواع تمرینات جمله سازی:

- ۱- جمله سازی شفاهی
- ۲- تشخیص صحت جمله
- ۳- تغییر کلمات جمله
- ۴- جور کردن گروه کلمات
- ۵- پر کردن جای خالی جمله
- ۶- منظم سازی جملات درهم ریخته
- ۷- گسترش جمله ها
- ۸- کوتاه سازی
- ۹- جمله سازی به کمک تصویر
- ۱۰- تمرینات افزایشی
- ۱۱- ترکیب جمله های ساده
- ۱۲- جمله سازی با کلمات داده شده
- ۱۳- جمله سازی در قالب پاسخ به پرسش های مكتوب

۱- جمله سازی شفاهی:

انواع تمرینات جمله سازی. تمرینهای مختلفی برای آموزش جمله سازی وجود دارد که مهمترین آنها عبارتند از:

۱. جمله سازی شفاهی. قبل از اینکه از دانش آموزان بخواهیم به شکل مکتوب جمله سازی نمایند، بهتر است با تمرینات شفاهی آمادگی لازم ذهنی و روانی را در آنان به وجود آوریم. شیوه هایی که می توان در جمله سازی شفاهی از آنها استفاده کرد عبارتند از:^۲

الف) تمرین پرسش و پاسخ. این تمرین براساس مطالب درسی فارسی و یا به کمک تصاویر انجام می شود. در این شیوه دانش آموزان را تشویق می کنیم تا در مورد متن خوانده شده یا تصاویری که نشان می دهیم سؤالهایی مطرح کنند یا به پرسشهای ما پاسخ دهند.

ب) دوباره سازی. در این شیوه از دانش آموزان می خواهیم جمله ای را که خوانده اند یا ما برای آنان خوانده ایم، دوباره سازی کرده، به زبان خود بازگو نمایند.

ج) جمله سازی با کلمات داده شده. در این شیوه از دانش آموزان می خواهیم با کلمات داده شده جمله هایی شفاهی بسازند.

۱. صفارپور (۱۳۷۵)، ص ۲۶.

۲. ژیرار (۱۳۶۵)، ص ۱۹۲.

۲- تشخیص صحت جمله:

۳- تغییر کلمات جمله:

۲. تشخیص صحت جمله. در این تمرین، با ارائه چند جمله صحیح و غلط، از دانش آموزان می‌خواهیم صحت و سقم آنها را تشخیص دهند. مثال:

حسن به مدرسه رفت.
علی به خانه آمدیم.
خرس پرواز کرد.
نانوایی باز است.

۳. تغییر کلمات جمله. با این تمرین، جمله‌های مکتوب آماده‌ای را به دانش آموزان ارائه می‌دهیم که زیر بعضی از کلمات آنها خط کشیده شده است.^۱ دانش آموز بنا به خواسته ما یک کلمه دیگر به جای کلمه مورد نظر قرار می‌دهد و جمله جدیدی می‌سازد. مثال:

امروز هوا خیلی گرم بود.	تضاد: امروز هوا خیلی سرد بود.
فردا به مشهد خواهیم رفت.	زمان آینده: امروز به مشهد می‌روم.
من سیب دوست ندارم.	منفی: من سیب دوست دارم.
شهر خود را دوست داری؟	پرسش: شهر خود را دوست دارم.

۴- جور کردن گروه کلمات:
۵- پر کردن جای خالی جمله:

۴. جور کردن گروه کلمات. به وسیله این تمرین، دو فهرست از گروه کلمات به دانش آموزان ارائه می کنیم و از آنان می خواهیم بین گروه های واژگانی ارتباط معنی دار برقرار نمایند. مثال:

قشنگ است
سرخ است
به مسافرت می رویم

الف) من و دوستم
ب) مداد من
ج) شهر شیراز

• • •

نان می پزد
را در فصل پاییز می کارند
کشور ماست

الف) ایران
ب) گندم
ج) نانوا

۵. پر کردن جای خالی جمله. در تمرین مذکور، جمله هایی را که جای یک یا چند کلمه آنها خالی است به دانش آموزان ارائه می کنیم و از آنان می خواهیم کلمات مناسب را در جای خالی قرار دهند. مثال:

- حسن سه سیب ... میز می گذارد. (از، زیرا، روی، در)
- سارا ... خانه ... بازار آمد. (بی، از، تا، چون، به)
- در دریا با ... مسافرت می کنند. (هواپیما، کشتی، قطار، اتوبوس، دوچرخه، شتر)

۶- منظم سازی جملات درهم ریخته:

۷- گسترش جمله ها:

- گرما ضد ... است. (دریا، سفید، سرما، خرما)
- با چای ... می خورند. (سیب، قند، گوشت، میوه)
- پدرم یک کتاب (شکست، شنا کرد، خرید، پرید)
- فردا به مدرسه (نمی روم، نمی خورم، نمی شویم، نمی توانیم)
- احمد شاگرد خوبی (هستی، است، هستیم، هستید)
۶. منظم سازی جملات درهم ریخته. در این تمرین، کلمه های جمله را بدون نظم خاصی درهم می ریزیم و از دانش آموزان می خواهیم جمله های صحیح و منظم بسازند.
مثال:

سینما، به، دیروز، دوستم، رفتم، با، من
۷. گسترش جمله ها. در تمرین گسترش جمله ها از دانش آموزان می خواهیم جمله داده شده را ادامه دهند و کلمه یا جمله ای دیگر به آن اضافه نمایند. مثال:
تو به تهران می روی و من
معلم درس می دهد و شاگرد
بز علف دوست دارد و خرگوش
ما با یاری خدا پیروز
حسن آمد. (یواش)
حسن یواش آمد. (یواش)
حسن یواش یواش آمد. (به خانه)
حسن یواش یواش به خانه آمد (از مدرسه)
حسن یواش یواش از مدرسه به خانه آمد.

۸- کوتاه سازی :

۹- جمله سازی به کمک تصویر:

۱۰- تمرینات افزایشی:

۱۱- ترکیب جمله های ساده:

۸. کوتاه سازی. در این تمرین، از دانش آموزان می خواهیم با استفاده از کلمات داده شده جمله های داده شده را کوتاه سازند. مثال:

حسن و برادرش به خانه ما آمدند. (آنان)

۹. جمله سازی به کمک تصویر. در تمرین مذکور با استفاده از تصاویر کتاب یا تصاویر دیگر، از دانش آموزان می خواهیم جمله های مناسب بسازند و بنویسند.

۱۰. تمرینات افزایشی. در تمرینات افزایشی، با ارائه چند کلمه، از دانش آموزان می خواهیم آنها را به جمله بیفزایند. مثال:

من سیب می خورم. (قرمز) ← من سیب قرمز می خورم.

پدرم به مسجد می رود. (با من، روزهای جمعه) ← پدرم روزهای جمعه با من به مسجد می رود.

۱۱. ترکیب جمله های ساده. در این تمرین دو عبارت یا جمله کوتاه به دانش آموزان ارائه می دهیم و از آنان می خواهیم آنها را به یک جمله تبدیل کنند. مثال:

۱۲- جمله سازی با کلمات داده شده:
۱۳- جمله سازی در قالب پاسخ به پرسش های مکتوب:

۱۶۰ روش تدریس زبان فارسی

آن مرد برادر حسن است. آن مرد کشاورز است.

آن مرد کشاورز برادر حسن است.

۱۲. جمله سازی با کلمات داده شده. در تمرین مذکور، به دانش آموزان متناسب با درسهای خوانده شده کلماتی ارائه می شود و از آنان می خواهیم با هر یک از آنها جمله ای بسازند یا اینکه تصویر یا تصاویری به آنان نشان می دهیم که بر اساس آنها جمله ای کتبی بسازند. این تمرین، از تمرینهایی است که به طور سنتی در همه کلاسهای جمله نویسی کاربرد دارد. لیکن باید توجه داشت که قبل از انجام تمرینات یک تا ده، این تمرین ارائه نشود.

۱۳. جمله سازی در قالب پاسخ به پرسشهای مکتوب. در این تمرین، که در تقویت درسهای دیگر مثل علوم، ریاضی، تاریخ و ... بسیار مؤثر است، از دانش آموزان به صورت کتبی سؤالاتی می پرسیم و از آنان می خواهیم با ساختن جمله یا چند جمله سؤالات را پاسخ دهند. بدین ترتیب تعامل درسهای دیگر با درس جمله نویسی بخوبی برقرار می شود.